ya, her burjuva bir suçludur"!

"Gerçekten çok ilginç bir sahneyle karşılaştığımız söylenebilir. Aynı masada sosyalizmin açık propagandası ve sponsor olarak Türkiye'nin en büyük sermaye gruplarından birinin sahibi. Kendisi bir video-art olacak kadar düşündürücüydü doğrusu. Gerçekten sosyalizmin ve kapitalizmin barıştığı bir 'çok kültürlü' toplantıda mıydık sahi.

Bu konudaki sorumuz da teknik aksaklık mazeret gösterilerek cevaplanmadı doğal olarak. Aslında bu yaşanan görüntü, söz'ün aslında ne kadar rutinleştiğini, bir jeste dönüştüğünü, hiçbir tehdit oluşturmadığının en çarpıcı ve 'ürpertici' örneğini de oluşturuyor. Burası gerçekten de güncel sanatın politik önermelerinin 'sıfır noktası'!"

Evet; "söz'ün rutinleştiğini, bir jeste dönüştüğü, hiçbir tehdit oluşturmadığı" bir kesitte burjuvazi parasıyla "sanat"cılık, "solculuk" oyunu oynuyor ve birileri de buna ortak oluyor! Yapandan çok, yaptıran için yüz kızartıcı bir durum bu!

Kuşku yok; Koç'un ana sponsorluğunda gerçekleştirilen Bienal'in 2009'daki "Marksist söylemleri" kimilerini şaşırttı...

Daha çok, liberal söylemlerin geliştirilmesine alışkın olunan Bienal'in 2007 yılındaki teması "Küresel Savaş Çağında İyimserlik"ti. ABD'nin Irak'ı işgaline tüm dünya tepki gösterir, savaş karşıtı eylemler hız kazanırken Bienal, sanatçılara bu şartlar altında iyimser olmalarını öneriyordu.

Ne olmuştu da bu sene neredeyse muhalefete söz bırakmayacak keskinlikte bir sol söylemle sunulmuştu Bienal?

Gayet basit: "Söz'ün rutinleştiğini, bir jeste dönüştüğü, hiçbir tehdit oluşturmadığı" bir kesitte "eleştiri çalıyordu" sermayenin bienal'i...

Örneğin Necmi Sönmez, Bienalin Marksist ve devrimci bir söylemin ön plana çıkartılmasının bu ideolojiyi evcilleştirmek amacıyla yapıldığının altını çiziyordu; haklıydı...

Kaldı ki, "Bu bienal sanatçıların söylemlerinin sahnesi olmaktan çok seçkinlerin gösteri(ş) alanı olmaya başlıyor! İşleri yörüngesinden saptırma ve sulandırma becerimiz, bienalin üç milyonu aşkın işsiz gencin ortalıkta dolaştığı dönemde çok gerekli olan 'marksizm /sosyalizm' üstünden sunulan içeriklerini, bir karnavala dönüştürmeyi başarıyor!" vurgusuyla Beral Madra da ekleyerek, soruyordu:

"Karnaval iyidir, hoştur, ama hakikâtleri örtebilir... Oysa, sanat özellikle günümüzde hakikâtlerin örtülmesini değil, açılmasını istemiyor mu? Sanatçılar öyle ya da böyle bir hakikât peşinde değil mi? Yoksa bana mı öyle geliyor?"

Bienal küratörleri, "Küresel dünyada ortak bir diyalog ve kültür yaratmak için gerekli olduğunu" söylüyorlarken;[7] siz boşverin, "Mustafa Koç'un rahatsız olduğu da gözlerden kaçmadı" türünden tahlillere! Ha, zaten önemli olan Mustafa Koç'un rahatsız olması/ canının sıkılması değil ki... Hepimizin zaman zaman, çoğumuzun zaman zaman canı sıkılıyor; hele ki yaşadığımız günlerde... Ama hiç birimizin "can sıkıntısı" - Mustafa Koç gibi- gazetelere "haber" olmuyor! İşte sponsorluğun gücü bu, burada!

SANAT (/BİNEAL) NE?

Ulaştığımız ufukta, yine "klasik soru(n)lar"a dönmekte yarar var.

Gerçekten de sanat ne, bundan ne anlamalıyız?

Öncelikle "Sanat" konusunda, "Sadece eleştirel gerçeklik yeterli değildir," der Yılmaz Güney... Bu müthiş önemlidir!

Ayrıca Alman sanatçı Joseph Beuys'a da sorarlar, "Politik eylem için hangi araçlar seçilebilir?"; O da, "Ben sanatı seçtim" yanıtını verir... Bu da müthiş önemlidir!

Bunlarla birlikte, her toplumsal şekillenmenin yarattığı insan tipinin özellikle altını çizen Anatoli Vasilyeviç Lunaçarski, sanatçıların yaşadıkları çağdan ne denli beslendikleri ve sorumlu olduklarına yönelik gerçeklerin altını çizer.

Ama Lunaçarski'nin, bir sanatçının çağından sorumlu olduğuyla ilgili mekanik, slogancı bir yaklaşım sergilediği sanılmasın sakın. Aksine, yaşadığı döneme damgasını vuran her sanatçıyı hangi tür koşulların yarattığıyla birlikte, koşullarıyla ilintili durumları analiz etmiştir.

Ona göre bir eğlendirme aracı olmayan, insanın yaşamla ve gerçeklerle arasındaki ilişkiyi yansıtan sanat, kaynaklandığı en temel bağlamlarda yakalanıp, anlamlanıyor. Bu nedenle de sanatın beslendiği temel dinamikler hiçbir çağda değişmiyor.[8]

Konuya ilişkin bir şey daha: Marksistler, "Sanatın gerçeğini politikada aramak gerekir" demedi. Bugün de kimsenin öyle bir iddiası yok.

Ne var ki, insanın tüketim nesnesine dönüştürüldüğü, her noktasında savaşların sürdüğü, silah harcamaları, yoksulluk ve eğitim sorunlarının diz boyu olduğu bir dünyada sanatın bunlara bir cevap üretmemesi ya da en azından araması da olanaksız.

İşte soru o: Hem bugünün sanatını yapmak, hem sanatın gerçekliğinden ödün vermemek, hem de politik olmak nasıl gerçekleştirilecek?

Bunun yanıt(lar)ı, Yılmaz Güneyile Joseph Beuys'un işaret ettiklerinde saklı!

Bunu unutmadan ilerlersek: "Soğuk Savaş"ın sona ermesinin ardından devreye giren "Yeni Dünya Düzen(sizliği)i" ("YDD"), sınır tanımayan bir serbest ticaret rejimini uygulamaya koyarken, sanatı da derinden etkiler.

Bu süreçte, sanat da sanat kurumları da temelden bir dönüşüme uğrar. Müzeler başka kentlerde şubeler açmaya başlar, - Julian Stallabrass haklı olarak bunları mağaza zincirlerine benzetiyor-; şirketlerin logoları ile müzelerin logoları, sanatçıların isimleriyle markaların isimleri yan yana, üst üste dört bir yanı süsler. "Dev sergiler, imajlarını tazelemek isteyen devletlere, kentsel dönüşüm projelerini satmak isteyen yerel yönetimlere aracılık eder. Kimlik, farklılık, melezlik, 'sınırların aşılması' gibi temalar etrafında örgütlenen bienaller de, yeni dünya düzeni'nin gösterilerinden biri olmaktan öteye gidemez; diğer sanat kurumları gibi, zamanla şirketlere özgü bir kurumsal yönetim disiplininin, 'sanat yönetiminin' etkisine girer."[9]

Çünkü "çağdaş sanat" denen sanat türü, enstalasyon gibi maliyetli işlere girişmeye başladığından beri, sponsorluğa ve kamu fonlarına bağımlı olmaya daha açık hâle geldi. Bu da, şirketlerin sanata müdahil olması ve müzelerin ticarileşmesinin hızlanması demek elbette. Şirketler, her ne kadar sanata "katkılarını" büyük bir lütuf gibi reklam malzemesi olarak kullanıyorlarsa da, koyduklarının çok daha fazlasını geri aldıkları, verilerle ortaya konuyor. Tabii, bununla da bitmiyor. Şirketler, sponsor olmadan önce etkinliklerle ilgili koşullar öne sürüyor, örneğin basında yankı uyandırmaya uygun olmayan ya da şirketlerin hedef kitlesine hitap etmeyen işlere pek bulaşmıyorlar.

Peki, bizim güncel olarak aklımızda olan sorulara gelelim. Mesela bir banka, neden banka kurmanın banka soymaktan daha vahim olduğunu söyleyen, icraata geçmese de en azından bu fikri yayan bir işe para verir?

Çünkü neo-liberal kapitalizm, "alttakiler"in sanata, sanat ürünlerine erişimini giderek daraltmış, bu alandaki etkinlikleri burjuvazi, şirketler vb. adına temellük etmiştir. Böylelikle, örneğin bienal etkinliklerinin izleyicilerinin (genç, yüksek öğretimli, orta/ orta üst sınıf İstanbullular) gösterilerden "ihtilalci" mesajlar çıkartma olasılığı neredeyse sıfırdır. Dahası salt estetik bir zevki değil, "toplumsal içerikli bir mesaj"ı da tüketiyor olmak, sponsor-küratör-izleyici arasında daha derinlemesine bir "muhabbet" bağına yol açacaktır.

Genel olarak bienaller, sadece çağdaş sanatın içeriğinden dolayı değil bienal adının da "uzak" duruşu dikkate alınırsa, çok halkın katıldığı etkinlikler olmuyor nihayetinde. Bunun bir nedeni var. Hayır, önce ekmek geldiği için değil.

"Bienaller, yerli halktan çok kozmopolit sanat izleyicisine hitap etme eğilimindedir. Her ülkenin önemli kültür ürünlerini küresel piyasaya sürmek için rekabet ettiği uluslararası sanat ya da ticaret fuarlarını model alırlar. Bu rekabetin, ülke pavyonlarında cisimleşen fiziksel formu, pek çok bienalde artık kullanılmıyor olsa da, ulusal rekabet atmosferi zaman zaman varlığını korur. Bunun da ötesinde, bu sergilerin küratörleri olan gezgin uzmanlar, küresel sanat sisteminin ürünleridir."[10]

Kolay mı? Paul Virilio demiş ki: "Çağdaş sanat; tabii iyi hoş da, ne ile çağdaş?"

Öyle ya, banka kuranlarla da, banka hortumlayanlarla da, bankaya kart borcunu ödeyemeyenlerle de, banka soyanlarla da çağdaş olmak, nasıl bir sanat eder?

Julian Stallabrass'ın altını defalarca özenle çizdiği gibi, 1990'larda sanat dünyasının beğenisine uygun biçimde eğilmiş bükülmüş tüketimi kamçılayan gösteri, üretim ile tüketim arasındaki karşılıklı ilişki konusundaki eleştirel düşünceye baskın çıkıyor.

Söz konusu baskın çıkışın 2000'lerde vardığı nokta, sanatın özgürlüğünün inandırıcılığını ve gücünü giderek kaybetmesi olarak kendisini gösteriyor.

O yüzden yazar içinde yaşadığımız koşullarda, kendilerini sermayeye hizmet etmekten kurtarmaya çalışan, sanat sistemine içkin olan çelişkileri vurgulayan işleri, "açıkça kullanışlı işler" olarak tanımlıyor.

"Özgür sanatı meşrulaştıran özerklikle bağları koparmak, serbest ticaret düzeninin maskelerinden birini indirmektir" diyerek sanatın bir küresel kalkınma modeli olarak serbest ticaret sistemiyle birlikte hareket etmesini önlemenin gereğini savunuyor.

Benjamin Buchloch'a da göre devletin benimsediği kültür modeli şirketleşmiştir, şirketler de estetik deneyimi modaya indirgemeye çalışmaktadırlar. Sanat çoktan yenilmiş midir? Neo-liberalizmin güçlü kollarına teslim olmuş mudur? Ne yapmak gerekmektedir?

Bunun için de "YDD"de bienallerin rolü konusunda Stallabrass, önce Liverpool Bienali'ni giderek yaygınlık kazanan kozmopolitizm sevdasına örnek gösteriyor ve şunları yazıyor:

"Sanat dünyası zaten uzun zamandan beni kozmopolitti ama daha önce gördüğümüz gibi, Soğuk Savaş'ın bitmesi sanat dünyası pratiklerinde ve alışkanlıklarında hatırı sayılır bir değişime neden oldu. Yeni Pazar arayışıyla dünyanın dört bir yanına dağılan iş dünyası yöneticileri gibi, yeni türeyen gezgin küratörler nesli de aynı yolu izlemeye başladı; bir bienalden ya da ulus aşırı etkinlikten diğerine, Sao Paolo'dan Venedik'e, Gwangju'ya, Sidney'e, Kassel ve Havana'ya mekik dokudular..."

Sanat dünyasının genelinde çok olumlu karşılanan bu gelişme, maalesef modernizmin çizgisel, tekil, beyaz ve maskülen ilkelerinin yerini, nihayet çoğul, çeşitli, gökkuşağı renklerinde karmakarışık pratik ve söylemler aldığını göstermiyor. Bilakis bienallerin olağanüstü yaygınlaşmasının altında, yeni müzelerin mantar gibi çoğalmasına, eskilerinin büyütülmesine ya da yeniden inşasına neden olan güçler yatmakta:

"Hükümetler, kentlerin birbiriyle yatırım, şirket yönetim merkezleri ve turizm konularında küresel düzeyde giderek yoğunlaşan bir rekabet içinde olduğunun farkındadır. Bu yarışta en başarılı olan kentler, dinamik bir ekonomiye sahip olmanın yanı sıra çok çeşitli kültür ve spor faaliyetleri de gerçekleştirmek zorundadır. Bienal, dünya kenti olmaya heveslenen- bir kentin sahip olması gereken marifetlerden yalnızca bir tanesidir; belli bir turist kesimini (ki bazıları olağanüstü varlıklıdır) çekmesi ve kenti terk etme ihtimali olan kent sakinlerini eğlendirmesi umulan bir etkinliktir."

"YDD"de, bu sergiler, yeni ekonomik ve politik güçlerin kültürel düzeyde geliştirilmesinin bir parçası. "Kuşkusuz daha özgül amaçlara da hizmet edebilirler."

O hâlde?!!!

Burada durup, 11. Uluslararası İstanbul Bienali'ni ayakta alkışlayan sanat sevicilerine soralım: O hâlde?!!

SONUÇ: MÜMKÜN!

"YDD" kaosunun orta yerinde; "Bilmediğini bilmeyen özne"yi yaratan postmodern yabancılaşmasıyla yüzyüzeyken; sermayenin/ kapitalist piyasanın kanlı/ kahredici egemenliği sürdükçe soru(n)lara, "sonuç" yazmak olası değil; en iyi sonuç, "Yeryüzü Aşkın Yüzü Olunca" yazılacak...

Kolay mı ortada, paradoksal görünse de "bildiğini bilmemek"/ "bilmediğini bilmemek" açmazı var boylu boyunca...

Günümüzde "politik" olmak ve "sanat" ne anlama geliyor?

Bugün insanlar neye inanıyorlar (ya da neden hiçbir şeye inanmıyorlar)?

Uğruna savaşım verilecek acil meseleler, neden artık toplumsal dayanışmaya yol açmıyor?

İnsanlar özellikle gençler-neden artık eskisi kadar umutlu ya da öfkeli değiller?

Neden artık kimse dünyayı değiştirmek istemiyor?

Küresel vahşi kapitalizm dünyayı mahvederken seyretmek, yalnızca seyretmek neden artık çoğunlukla tek seçenekmiş gibi görünüyor?

Evet, evet H. Clausen'in, "Öğrenmek pahalıdır ama bilmemek çok daha pahalı," diye betimlediği postmodern vahşet kesitinde; sermaye/ ve piyasalaştırma ilişkilerine dair her şeyi yeniden sorgulamalı ve sorgulamakla da kalmayıp reddetmeliyiz!

Bu mümkün (ve gerekli)! Çünkü kapitalizm insan(lık)a, "modern" denilen çağın kahredici yalnızlığını, yabancılaşmasını yani sürekli kaygı, hareketsizlik, borç, rekabet içinde çalışma ve yalnızlığını armağan eder!

Örneğin Hodgkinson'a göre,[11] reklamların sürekli sahte özgürlük ve mutluluk vaadiyle sarıp sarmaladığı dünyamızın bir adım ötesine geçebilmek gündelik hayat içinde hiç de zor değil.

"Modern" dedikleri çağ insanı giderek yalnızlığa itmektedir. Paylaşmak yerine tükettikçe mutlu olduğunuz bir bencillik sunmaktadır. Eğlence ve kültür tamamen tüketme ve anlık vakit geçirme üzerine kurulu hâle gelmiştir.

Sanat da, kapitalist kültür endüstrisinin metasına tahvil edilmiştir.

Oysa, ürettiğimiz, yaşama kendimizden bir şeyler kattığımız sürece varız. Sürekli sıkılma hissi bundandır esasında.

Sadece edilgen ve tüketici olarak yer aldığınız bir sistem sizi oyalamak ve ertesi sabah tekrar aynı rutine dönmeniz için çalışır.

Kendimizi özgür kılmak yaşamımızı yeniden üretken ve bağımsız hâle getirmekten geçiyor.

Düşünmeye vakit ayırmaktan. Sanata, itiraza, yaratmaya yani bu dünyayı yaşanır kılmayı yani korku insan(lar)ı bencil ve hareketsiz kılarken; boyun eğmemeyi "olmazsa olmaz"laştırıyor.

İnsanı insan; sanatı sanat olmaktan çıkartan piyasa ilişkileri ağında; onu nihayete erdirecek o güne dek; düşünen aklın karamsarlığı ile çarpan yürekliliğimizin umutlarına sarılmalıyız...

Ya da "Evet karamsarım ama umutsuz değilim... Cesur insanlar kötümserliği umuda çevirebilir,"[12] diyebilmeliyiz...

Bu mümkün... Edebiyatın ustalarında Gabriel Garcia Marquez'e "Karamsar bir insan olduğunuzu söylüyorsunuz ama kitaplarınızda her şey ne kadar kötü olursa olsun hep bir umut var, bu nasıl oluyor?" diye sormuşlar; O da "Dünyanın güzel olacağına inanmıyorum, ama inanmak istiyorum" demiş ya...

Lacan'ın "kendini bilmeyen bilgi" olarak tanımladığı (Zizek'in) bilinçdışı kavramının, ulaşılamayan (bastırılmış) bilgi(sizlik) olduğu yabancılaşma koordinatlarında itirazı ve umudu diri tutmak mümkün...

"Hayatta her şey gibi sanat da bir hizmet ve mücadeledir. Bütün insanlığı daha doğruya, daha iyiye ve daha güzele götürmek için çalışacak, hitap ettiği kimselerde bu doğru, iyi ve güzelin hasretini uyandırmak ve bunlara gidecek yolu işaret etmek isteyecektir" diyen Sabahattin Ali'yi doğrulayarak...[13]

Bu(nlar) mümkün...

Mümkün için sanatın yeniden bağımsız yaratıcılığıyla başkaldırıp, yol açması gerekiyor...

21 Eylül 2009: 13:19:42, Ankara.

N O T L A R

[1] Osho.

[2] John Berger, Kıymetini Bil her şeyin-Hayata Tutunma ve Direnişe Dair Notlar, Çev: Beril Eyüboğlu, Metis Yay., 2009.

[3] Julian Stallabrass, Sanat A.Ş., Çev: Esin Soğancılar, İletişim Yay., 2009.

[4] Geçerken eleyelim: "Devletin bütün kurumlarının desteklemesi gereken bu bienale Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katkı payı yüzde 5." (Doğan Hızlan, "Bienallstan(bul)", Hürriyet, 13 Eylül 2009, s.28.)

[5] Mustafa İğrek, "Gayet Politik, Gayet Ekonomik Bir Bienal", Zaman, 11 Eylül 2009, s.23.

[6] Esra Aliçavuşoğlu, "Türk'ün Piyasayla İmtihanı", Cumhuriyet, 11 Eylül 2009, s.16.

[7] Kaan Kangal, "... 'Kapitalizmi Eleştiren' Bienal Başlıyor", Evrensel, 11 Eylül 2009, s.12.

[8] Anatoli Vasilyeviç Lunaçarski, Sanat ve Edebiyat Üzerine, Çev: Ülker İnce, Kırmızı Yay., 2009.

[9] Julian Stallabrass, yage, arka kapak.

[10] Julian Stallabrass, yage, s.46-47.

[11] Tom Hodgkinson, Özgürlüğün Manifestosu-Özgür Yaşam Kılavuzu, Çev: Neşe Olcaytu, e Yay., 2009.

[12] Erdem Öztop'un Oya Baydar ile Röportajından: "Evet Karamsarım Ama Umutsuz Değilim", Cumhuriyet Kitap, No:1021, 10 Eylül 2009, s.4.

[13] Sabahattin Ali aktaran: A'dan Z'ye Sabahattin Ali, Hazırlayan: Sevengül Sönmez, Yapı Kredi Yay., 2008.

UFUK ÇİZGİSİ

Bakış CAN

Bilimde korkuya yer yoktur

MLM felsefi bilime ve bunun diyalektik yöntemine sahip olduktan sonra var olanın açıklanması ve açıklanmamış olanların da açıklığa kavuşturulması her zaman mümkündür. Bu, kesin bir teorik doğrudur. Diyalektik ve tarihi materyalizm felsefesiyle kafası açık olan herkes en karmaşık-girift sorunları çözme yeteneğine haizdir. Bu anlamda en ciddi meseleler bile çok kolayca içinden çıkılır hale getirilebilir, sorunların üstesinden başarıyla gelinebilir. İyi bir inceleme ve araştırma ile somut koşulların somut tahliline dayanmak büyük bir dinamizm ortaya çıkarır. Kafa açıklığıyla sorunlara bakmak, değişimi izleyerek adım atmayı olanaklı kılar.

Her türlü değişimi görüp değerlendirmek kaçınılmazdır. Değişimin büyüğüne olduğu kadar küçüğüne de kayıtsız kalınamaz. Gelişmelere ayak uyduramayan her teori eskiyerek geriye düşmekten kurtulamaz. Strateji ve taktikler bu değişimlere ya da değişimlerin niteliği ve niceliğine uygun olarak belirlenirler. Değişimlerin çap ve nitelikleri kuşkusuz vardır. Ama her değişim belli bir sonuca gebelik eder. Tüm gelişmeler bir neticede mütalaa edilir. Nicel değişimlerin nitel değişimlere yol açacağı bilinmektedir. Genel kural olarak toplumsal sistemlerdeki nitel değişimlerin patlamalar yoluyla veya sıçrama biçiminde gerçekleştiği doğrudur. Ne var ki, her değişimi yerinde ve kendi içinde değerlendirip yerli yerine oturtmak, aynı zamanda her değişime gerektiği kadar anlam yüklemek önemlidir. Bu bilimsel isabeti kaçırmak paçayı sübjektivizme kaptırmak demek olur. Siyasette objektif olmak ve bilimde dürüst olmak elzemdir. Bilimde korkuya yer olamayacağı gibi, ön yargıların da bilimle bir alakası olamaz. Nesnel gerçekliğin, kabul edilmesinden de öteye aranarak tespit edilmesi devrimci teori ya da devrimci iddianın istisnasız tercihidir. Bu gerçekliğin önyargı ve dar kaygılara kurban edilerek görmezden gelinmesi bilim dışıyken, küçümsenmesi ya da abartılması da bir o kadar bilimden sapmaktır. Başarının yolunu nesnel gerçekliğe uygun teori, tahlil ve tespitler oluştururken, bundan kaçmak idealistçe sergilenen iradeciliği geçmez. Gerçekliği olduğundan geride tespit etmek sağ, ileride tespit etmek de soldur ve ikisi de yanlış olup başarısızlığa mahkumdur. Bilimsel teorinin en temel ihtiyaçlarından biri, nesnel gerçeklikle uyum içinde bulunmaktır. Bundan her hangi bir biçimde kopmak MLM'yi temsil etmeye yetmez.

Değişimi reddetmek ne kadar talihsiz bir durum ise, küçük burjuva kibriyle bizlere atfedilen değişimi reddetme iddiası da kaba bir iftiradır. Değişimin yorumlanmasında yaşanan farklılık ise, ezberciliğin ya da kolaycılığın iki biçimi-iki türevi arasında gelip gitmektedir. Bunlar ortaklıkla araştırma ve incelemeyi objektif olarak ya da fiilen reddetmektedirler. Kendi ezberleri ve önyargılarına dayanmayı yeğ tutmaktadırlar. Kah objektif gerçeğe gözlerini kapamakta, kah objektif gerçeği olduğundan fazla abartmaktadırlar. Biri hazırlopçu dogmatik tutumdur, öteki ezberci ve kibirli sübjektivizmdir. Biri değişimin abartılmasına karşı çıkarken, öteki değişimin küçümsenmesine karşı çıkmaktadır. Oysa MLM merceğini kullanma kaydıyla objektif gerçekle ilgilenmek gerekli olduğu kadar yeterli de. Yani değişimi basit yaşamdan karmaşık toplumsal ilişkilere, oradan da sistemsel düzene kadar tahlil etmenin her türlü olanak ve imkanları vardır. Dolayısıyla ''sidik yarışıyla'' boy ölçüşme kaygılarını terk ederek gerçekliğe bakmak tek doğru tutumdur. Mülahazaların kilit bir noktası, değişimin tespitinde, yani isim koymaktaki tezatlıklardır. Ve kuşkusuz ki, bu tezatlık bakış açısından veya bilimsel düşünce sistematiğindeki bozukluktan kaynaklanmaktadır.

Bir dönemi kapatarak sübjektivizmin kucağında liberal özlü başka bir atmosfere heves edenlerle, aynı dönemi adeta ''kırmızı çizgiler'' içinde tarif ederek başka tonları görmeyen sübjektivizm biçimleri, ayrı açılardan da olsa eninde sonunda ve özünde yanlışı temsil etmektedirler. Değişime direnen dogmatizm kadar, liberalizmin sularına dalmak da tehlikelidir. İkisi de devrimci MLM'ye aykırıdır.

Her şeyden kuşkulanma kuruntudur, bilimsel şüphecilik değildir. Değişimin reddedildiğini iddia etmek de inkarcılıktır. Partimiz I. Kongresiyle önemli değişikliklere imza attı. Çok partili sistemi programına koyarak, devrimci iktidar dönemleri için bunu savundu. Siyasal coğrafyamızın adını düzenledi. Çelişmeler tespitinde yeniliklere gitti. Demokrasi anlayış ve kültürünü genişleterek oturttu ve benzeri. Bu, değişimin kaçınılmaz gücüydü, bu kaynaktan besleniyordu. Buna kim karşı çıkabilir? Değişime katı ölçülerde karşı çıkıp yok diyenler ya da değişim reddediliyor biçimindeki önyargılı inkar tutumu kaçacak bir yer bulabilir mi? partimizin söz konusu değişimi karşısında.

Dahası, sınırlı yaşamımızın tanıklık yaptığı değişim ve gelişim inkar edilebilir mi? Değişim ve gelişimin adı-niteliği doğru bilimsel normlarla açıklanılıp konulduğu zaman kim karşı çıkabilir ki? Yirmi beş otuz yıl önce, köy evlerinde dersleri gaz lambası ışığında çalışırdık. Bugünkü gibi bilgisayarlar falan yoktu. Hatta ders kitabını parasızlıktan alamaz ve köydeki diğer sınıf arkadaşımızın kitabıyla ortak çalışırdık. Aynı tarihlerde tahsildarların atlarla köyleri gezdiğini, sağlıkçıların aynı yöntemle köyleri gezip parmaklardan kanları cam yapıştırarak bu görevlerini yürüttüklerini, her kır küsurlu yaştaki köyde yaşamış kişi iyi hatırlar. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Bu değişimin olmadığını söyleyen biri çıkarsa ona ancak gülünebilir. Fakat salt bunlardan hareketle, düzenin ya da toplumsal sistemin, üretim tarzı ve ilişkilerinin, sömürü biçiminin köklü olarak değiştiğini ileri sürmek elbette doğru olamaz. Biçimsel değişikliklerin genel olarak özü yansıttığı doğru olmakla birlikte, biçimin her durumda özü yansıtmadığını da akılda tutmak durumundayız. Her değişimin bir anlamı vardır, yalnız görüngünün özü yansıttığı söylenemez. Ya da nicel ve biçimsel değişimlerin bir nitel değişim olduğu sonucuna varmak açıktan hatalıdır. Bu değişimler belli bir birikim sonucu nitel değişimlere yol açabilirler. Sorun sınıflı toplumda ve sınıf iktidarı bağlamında toplumsal sistemin nitel değişimi olduğunda, yani bu gibi ciddi-köklü nitel değişimlerde ise, değişimin patlamalar yoluyla gündeme gelmesi genel bir kuraldır.

Gaz lambasının yerine elektrik ampulünün geçmesi elbette kapitalizmi ifade etmez, ya da çeşitli araç-gerecin insan yaşamına daha fazla girmesi kapitalizm tespiti için yetmez. Fakat bütün bunların insan ve toplum yaşamında belli bir değişimi açıkladıkları da inkar edilemez. Dar anlamda örneklediğimiz bu değişimin daha geniş kapsamda bütünlüklü olarak ele alınıp incelenmesi ve somut veriler üzerine genel sonuca varılması bilimsel olan yöntemdir. Böyle bir araştırmanın ihtiyaç olduğu yadsınamaz. Yine dar da olsa belli bir gözleme dayalı olarak söylemeliyiz ki, eski köy yaşamı(nispeten kapalı köy yaşamı) artık eskisi gibi çekici olamamakta, genç nüfus geniş toplumsal yaşam ve dünyayla çeşitli bağ ve ilişkilerle tanıştıktan sonra köy yaşamına dönme eğiliminden uzak durmaktadır. Bu da köylülüğü yok eden ya da köylülük realitesini ortadan kaldıran kesin ya da genel bir durum değildir. Kimi geniş yerlerde klasik köylü yaşamı egemenken, diğer bazı yerlerde bu çözülmelere yüz tutmuş durumdadır. Yani, bu dar gözlemden hareketle, ''köylülük kalmadı'' sonucuna varılamaz ama köy yaşamında bu ve benzeri bir çok yenilik ve değişimin olduğunu da görmeyi gerektirir. Devrim iddiasında olanların gerçeğe gözlerini kapatma lüksü olamaz.

Çeşitli gelişmelerin söz konusu olduğu günümüzde, öyle ya da böyle yaşanan gelişmeler atlanarak devrimci teori ve siyaset güdülemez. Korkmamalıyız, devrimci gerçek ve devrimci ilke, teori ve felsefe bizlere neyi gösteriyorsa o yolu takip etmeliyiz. Proletarya ve halk kitlelerinin çıkarı ve devrimin üstün menfaatleri bundan geçmektedir.